

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาของวิทยุชุมชน และแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาของวิทยุชุมชน เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาวิธีการกำกับวิทยุชุมชน อันเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน ตลอดจนยกระดับการบริการของวิทยุชุมชนให้ตอบสนองความต้องการของชุมชน

3.1 วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการใช้ข้อมูลจากการเก็บข้อมูล 2 วิธี ได้แก่

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Research) จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เอกสารทางวิชาการ รายงาน รวมทั้งข้อมูลทางเว็บไซต์ของหน่วยงานต่างๆ เช่น

- 1.1 คณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.)
- 1.2 คณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุแห่งชาติ (กทช.)
- 1.3 กรมประชาสัมพันธ์

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Interviews) เป็นการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ประกอบด้วย ผู้มีความรู้และความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชน โดยมีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลดังนี้

- 1) นักวิชาการที่มีผลงานปรากฏในด้านวิทยุชุมชน และเป็นนักวิชาการด้านนิเทศศาสตร์มาแล้ว ไม่น้อยกว่า 5-10 ปี
- 2) ตัวแทนจากสมาพันธ์วิทยุชุมชน เช่น ประธาน กรรมการ เลขานุการสมาพันธ์
- 3) เจ้าหน้าที่จากกรมประชาสัมพันธ์ที่มีประสบการณ์การทำงานด้านวิทยุชุมชน

3.2 รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

1) ดร.วัฒนา บรรเท็งสุข

- นักวิจัยอิสระ
- ผู้ประสานงานสหพันธ์วิทยุชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- เลขานุการสหพันธ์วิทยุชุมชนแห่งชาติ
- ร่วมก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชน 3 แห่ง คือ FM 95.75 (จันทบุรี) FM 94.75 (ระยอง) และ FM 98.5 (ระยอง)
- ผู้จัดการวิทยุชุมชน

- ผู้วิจัยการพัฒนาศักยภาพผู้ดูแลและคนพิการ โดยใช้สื่อวิทยุชุมชน
- 2) ดร. วัชรภรณ์ สกกุลพงศ์
 - ผู้เชี่ยวชาญประจำสำนักนโยบายและแผนสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.)
 - ร่วมก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชนเพื่อสุขภาพจังหวัดจันทบุรี
 - นักจัดรายการและวิทยากรเพื่อพัฒนานักจัดรายการ
- 3) นายมนตรี อิ่มเอก
 - ผู้จัดการโครงการ
 - ผู้ผลักดันต่อสู้นโยบาย สิทธิการสื่อสารภาคประชาชน
 - แกนนำวิทยุชุมชนภาคเหนือ 17 จังหวัด
- 4) คุณสุภิญญา กลางณรงค์
 - นักวิจัย นักกิจกรรมทางสังคม
 - ทำงานติดตามนโยบายและธรรมาภิบาลในเรื่องปฏิรูปสื่อ
 - ร่วมผลักดัน พระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ. 2543
- 5) คุณสุวรรณ สมบัติรักษาสุข
 - ผู้จัดการสถานีวิทยุจุฬา
 - ผู้บริหารสถานีวิทยุคลื่นหลัก
 - ผู้บรรยายเรื่อง กฎหมายและนโยบายวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยกรุงเทพ
- 6) ดร. ชีรรัตน์ พันทวี
 - ผู้ดำเนินรายการและข่าวสถานีวิทยุจุฬา
 - ผู้ติดตามข่าวสารด้านวิทยุชุมชน
- 7) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อังธิดา ลิ้มปัทมปาณี
 - ผู้แทนประธานสถาบันนักวิชาการสื่อสารมวลชนแห่งชาติ
 - อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ สาขาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนตามลำดับดังนี้ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และ 2) เก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม โดยใช้แนวคำถาม (Guideline question) ที่มีลักษณะคำถามปลายเปิด การสนทนากลุ่มเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ใช้เครื่องบันทึกเสียงและถอดข้อความเพื่อการวิเคราะห์

3.4 ระยะเวลาและสถานที่ทำการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลในครั้งนี้ใช้เวลาในการเก็บข้อมูลตั้งแต่เดือน ธันวาคม 2551 ถึงเดือน กุมภาพันธ์ 2552 โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ณ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ บางพลีและวิทยาเขตศเส

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการสนทนากลุ่ม โดยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแยกส่วนจากกัน ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์แบบอธิบาย (explanation-building) ซึ่งเป็นการศึกษาแบบแผนพฤติกรรม ปัจจัยการกำหนดพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์ ความเชื่อมโยงของประเด็นที่ศึกษากับปรากฏการณ์ในสังคม โดยประเด็นที่ศึกษาประกอบด้วย

1. สภาพปัญหาของวิद्यชุมชน
2. แนวทางการแก้ปัญหาวิद्यชุมชน
3. แนวทางการพัฒนาการกำกับวิद्यชุมชน
4. แนวทางการทำงานของวิद्यชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

บทที่ 4

รายงานผลจากการศึกษาเอกสาร

การวิจัยเรื่อง “วิद्यชุมชน: ปัญหาและแนวทางการแก้ไข” คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร มาจัดหมวดหมู่และทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอธิบาย (explanation-building) ซึ่งเป็นทำให้เห็นแบบแผน ปัจจัยการกำหนดพฤติกรรมหรือปรากฏการณ์ รวมทั้งความเชื่อมโยงของประเด็นที่ศึกษากับปรากฏการณ์ในสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการแก้ไขและพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานีวิद्यชุมชนและเครือข่ายวิद्यชุมชนในอนาคต อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการเสริมสร้างการแสดงออกซึ่งสิทธิ

เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมือง และแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระของประชาชนในสังคมประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้จัดลำดับการวิเคราะห์และรายงานผลข้อมูลตามประเด็นต่อไปนี้

1. สภาพปัญหาของวิทยุชุมชน
2. แนวทางการแก้ปัญหาวิทยุชุมชน
3. แนวทางการพัฒนาการกำกับวิทยุชุมชน
4. แนวทางการทำงานของวิทยุชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

4.1 สภาพปัญหาของวิทยุชุมชน

ในด้านสภาพปัญหาวิทยุชุมชน จากการศึกษาเอกสารพบว่า การดำเนินงานด้านวิทยุชุมชนในประเทศไทยมีปัญหา 7 ประการ คือ 1) การซ้อนหรือรบกวนกันของคลื่นความถี่ 2) การจัดสัดส่วนเนื้อหารายการด้านความบันเทิงและสารประโยชน์ 3) ความแตกต่างในแนวคิดเรื่องวิทยุชุมชน 4) ความไม่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่กำกับดูแลวิทยุชุมชน 5) การขาดรายได้และเงินสนับสนุน 6) การขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินกิจการวิทยุชุมชน และ 7) การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน

4.1.1 การซ้อนหรือรบกวนกันของคลื่นความถี่

หลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่ระบุไว้ในมาตรา 40 ว่า "คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ เพื่อประโยชน์ของสาธารณะ..." (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช . 2540) ทำให้ประชาชนเกิดความตื่นตัวในการจัดตั้ง "วิทยุชุมชน" เพื่อใช้เป็นเวทีในการแสดงออกซึ่งสิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองและแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระของประชาชนในสังคมประชาธิปไตย วิทยุชุมชนจึงเป็นอีกทางเลือกที่ช่วยให้ผู้ฟังได้รับความหลากหลายจากการฟังสถานีวิทยุหลัก และสามารถรับรู้เรื่องราวใกล้ตัวเกี่ยวกับท้องถิ่นของตน อันนำไปสู่การร่วมแก้ปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้นจึงเป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดการขยายตัวของวิทยุชุมชน

ในขณะที่มีการขยายตัวของวิทยุชุมชน อันเนื่องมาจากความต้องการเป็นเจ้าของสื่อกระจายเสียง อีกทั้งการทำวิทยุชุมชนมีต้นทุนเรื่องการจัดตั้งอุปกรณ์ในการกระจายเสียงวิทยุชุมชนต่ำ โดยการก่อตั้งสถานีวิทยุชุมชนจะใช้งบประมาณ 200,000 - 300,000 บาท (สารโรจน์. 2551) นอกจากนี้ผู้ดำเนินการยังสามารถส่งสัญญาณได้ตามกำลังการส่งที่มีอย่างอิสระ จึงทำให้มีวิทยุชุมชนเกิดขึ้นอย่างมาก

ท่ามกลางการดำเนินงานวิทยุชุมชนที่มีการขยายตัวมากขึ้น รวมทั้งการใช้เครื่องเครื่องส่งวิทยุกระจายเสียงที่ไม่เหมาะสม จึงทำให้เกิดปัญหาตามมาในเรื่องการใช้คลื่นความถี่ซ้อนกันและรบกวนกัน อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการกำหนดหลักเกณฑ์การตั้งสถานีวิทยุชุมชน ให้ใช้กำลังส่งไม่เกิน 30 วัตต์ ความสูงเสาอากาศไม่เกิน 30 เมตรจากระดับพื้นดิน และรัศมีการออกอากาศไม่เกิน 15 กิโลเมตร แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวก็ไม่ได้ได้รับความสนใจจากวิทยุชุมชนต่างๆ สถานีวิทยุชุมชนยังคงใช้เครื่องส่งกำลังสูงส่ง

สัญญาณความถี่เกินกว่าที่กำหนด ส่งกระจายเสียงในรัศมีกว้าง และบางแห่งใช้คลื่นที่ไปแทรกหรือทับซ้อนกับวิทยุกระแสหลัก หรือกลบวิทยุชุมชนรายอื่นที่มีกำลังส่งต่ำกว่า ทำให้เกิดปัญหาคลื่นความถี่ซ้อนหรือรบกวนกัน และเกิดการแพร่กระจายคลื่นแปลกปลอมที่ก่อให้เกิดการรบกวนต่อข่ายการสื่อสารอื่น โดยเฉพาะข่ายสื่อสารทางการบินที่ใช้สำหรับการควบคุมการจราจรทางอากาศ ซึ่งมีผลกระทบต่อความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินโดยตรง จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานวิทยุชุมชนภาคประชาชน พบว่า จากกลุ่มตัวอย่างวิทยุชุมชน 158 สถานี มีสถานีวิทยุชุมชนที่มีกำลังส่งระหว่าง 31-60 วัตต์ มี 7.6 เปอร์เซ็นต์ และสถานีวิทยุชุมชนที่มีกำลังส่งมากกว่า 60 วัตต์ มีถึง 15.8 เปอร์เซ็นต์ (โครงการศึกษาข้อมูลพื้นฐานวิทยุชุมชนภาคประชาชน)

นอกจากนี้ ยังมีสถานีวิทยุชุมชนหลายแห่งในประเทศไทยประมาณ 3,000-4,000 สถานีที่ไม่ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดได้ตามมาตรฐานทางเทคนิคกิจการบริการชุมชน (วิทยุกระจายเสียงชุมชน) ที่ระบุว่าวิทยุชุมชนต้องไม่รบกวนสถานีวิทยุคมนาคมอื่นที่ได้รับอนุญาตให้ใช้ความถี่วิทยุ เช่น กิจการโทรคมนาคม กิจการกระจายเสียง กิจการวิทยุโทรทัศน์ กิจการวิทยุกระจายเสียงระบบ เอฟ.เอ็ม. และ กิจการวิทยุทางการบิน ด้วยเหตุนี้จึงมีสถานีวิทยุคมนาคมหลายสถานีได้รับผลกระทบจากปัญหาคลื่นความถี่ซ้อนและรบกวนกัน

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานวิทยุชุมชนภาคประชาชน ภายใต้ความร่วมมือระหว่างมูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอศ.) เครือข่ายสื่อภาคประชาชนภาคเหนือ สมาพันธ์วิทยุชุมชนคนอีสาน เครือข่ายวิทยุชุมชนภาคตะวันตก สมาพันธ์วิทยุชุมชนภาคตะวันออก เครือข่ายวิทยุชุมชนภาคใต้และมูลนิธิไฮนริค เบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่า ปัญหาคลื่นทับซ้อนกันในกลุ่มตัวอย่าง (ภาคเหนือ 35 สถานี ภาคใต้ 21 สถานี ภาคอีสาน 21 สถานี ภาคตะวันออก 21 สถานี ภาคตะวันตก 16 สถานี ภาคกลาง และกรุงเทพ 12 สถานี) ที่เลือกมามีจำนวน 32 สถานีหรือร้อยละ 20.2 ไม่มีปัญหาคลื่นทับซ้อน ส่วนอีก 126 สถานีหรือร้อยละ 79.8 ประสบปัญหากับคลื่นทับซ้อนโดยเฉพาะในสถานีที่ตั้งอยู่ในเขตเมืองใหญ่ โดยสถานีวิทยุชุมชนร้อยละ 41.6 มีปัญหาการใช้คลื่นความถี่ทับซ้อน และสถานีวิทยุชุมชนร้อยละ 33.5 มีปัญหาเลขคลื่นความถี่ใกล้เคียงกันจนทำให้เกิดการแทรกหรือเบียดกัน ส่วนปัญหาพื้นที่ตั้งสถานีใกล้เคียงกันทำให้เกิดการแทรกหรือเบียดกันมีร้อยละ 24.9 จากปัญหาดังกล่าวมีวิทยุชุมชนร้อยละ 38.3 สามารถแก้ไขปัญหาคอนคลื่นทับซ้อนกันได้ นอกจากนี้สถานีวิทยุชุมชน 32 สถานีหรือร้อยละ 20.2 ไม่มีปัญหาคลื่นทับซ้อน (สารโรจน์. 2551)

ด้านการสำรวจความคิดเห็นของผู้ฟัง เพื่อทราบข้อมูลและความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อวิทยุชุมชน ในประเด็นปัญหาเรื่องการถูกละเมิดวิทยุชุมชนรบกวนในรายการที่รับฟังจากทางสถานีวิทยุปกติ ผลการสำรวจพบว่าประชาชนจำนวนมากได้รับผลกระทบจากการถูกละเมิดวิทยุชุมชนรบกวน โดยมีประชาชนร้อยละ 41.1 ประสบปัญหาดังกล่าว ในขณะที่ร้อยละ 58.9 ไม่ประสบปัญหา **(ทางออกของวิทยุชุมชน, ศูนย์วิจัยกรุงเทพโพลล์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ)**

ปัญหาลิ้นความถี่ซ้อนหรือรบกวนกัน เกิดจากใช้เครื่องส่งวิทยุกระจายเสียงที่มีลักษณะทางเทคนิคที่ไม่เหมาะสม จะก่อให้เกิดการรบกวนต่อการใช้ความถี่วิทยุในข่ายสื่อสารอื่น เรียกว่า การแพร่แปลกลปลอม (Conducted spurious emissions) คือ เครื่องส่งวิทยุสร้างความถี่ที่เกินกว่าที่กำหนดให้ออกอากาศมาด้วยมี 2 ลักษณะ คือ

1. การแพร่ฮาร์โมนิก (Harmonic emission) เป็นการสร้างความถี่ที่มีค่าเป็นทวีคูณของความถี่ที่กำหนด คือ ความถี่ที่สูง 2 เท่า 3 เท่า 4 เท่า 5 เท่าของความถี่ที่กำหนดในการออกอากาศ ซึ่งเครื่องส่งวิทยุที่ไม่ได้มาตรฐานจะไปรบกวนความถี่ข่ายสื่อสารอื่นๆ หรือย่านความถี่ในการส่งวิทยุโทรทัศน์ ลักษณะการรบกวนจะมีผลต่อการรับชมโทรทัศน์ คือ ภาพลึ้มหรือมีลายรบกวนภาพ หรือกวนด้านเสียง มีเสียงวิทยุออกมารบกวน การรบกวนนี้มีผลในบริเวณใกล้สถานีเครื่องส่งวิทยุที่ส่งคลื่นไม่เหมาะสมออกมา (Harmonic Emission) ส่วนผู้ที่รับชมโทรทัศน์ที่อยู่ห่างไกลจากสถานีวิทยุจะไม่มีผลต่อการรบกวนการรับชมโทรทัศน์

2. การแพร่พาราซิติค (Parasitic emission) เป็นความถี่แปลกลปลอมที่แพร่ออกมาจากเครื่องส่งวิทยุในย่านความถี่วิทยุ 87.5-108 MHz ซึ่งเกิดจากชุดขยายสัญญาณวิทยุของเครื่องส่งวิทยุทำงานไม่ถูกต้อง สังกัดได้จากเครื่องรับวิทยุจะรับสัญญาณที่ส่งออกอากาศได้หลายช่องความถี่พร้อมกัน (วีระศักดิ์ เจริญเชาว์. 2551 : ออนไลน์)

4.1.2 การจัดสัดส่วนเนื้อหารายการด้านความบันเทิงและสารประโยชน์

กลุ่มทุนขนาดใหญ่โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจค้าเพลงและค่ายหนัง มุ่งให้ความสนใจกับวิทยุชุมชน โดยพยายามเข้าไปดำเนินกิจการสถานีวิทยุชุมชน เพื่อใช้เป็นช่องทางหนึ่งในการโปรโมทเพลง ศิลปินและสินค้าของบริษัท โดยหวังผลทางธุรกิจมากกว่าประโยชน์ประชาชน เนื่องจากเป็นธุรกิจที่ลงทุนน้อยแต่ให้กำไรมาก เพราะค่าเช่าเวลาของสถานีวิทยุชุมชนจะถูกกว่าค่าเช่าของสถานีอื่นมาก และที่ผ่านบริษัทค่ายเพลงมีอิทธิพลต่อสถานีวิทยุชุมชนทั่วประเทศได้มากไม่จำกัดจำนวนสถานี เลือกกำลังส่งสูงได้ตามความต้องการ และแฝงโฆษณาได้ ทำให้ผู้จัดรายการมีความเกรงใจผู้ซื้อเวลาโฆษณาสินค้า ขาดความอิสระในการทำงาน จึงกลายเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมที่เปิดโอกาสให้ธุรกิจเข้ามากำหนดสื่อภาคประชาชน

ข้อมูลจากกรมประชาสัมพันธ์พบว่าเดือนมกราคม 2548 มีสถานีวิทยุชุมชนทั่วประเทศประมาณ 7,000 สถานี ซึ่งรวมทั้งที่จดทะเบียนและยังไม่ได้จดทะเบียนกับกรมประชาสัมพันธ์ โดย 1 ใน 3 ของสถานีวิทยุชุมชน เป็นเครือข่ายของบริษัทค่ายเพลง ค่ายหนังวีซีดี ทั้งนี้การจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนนั้น ใช้งบประมาณเพียง 200,000 บาท เพื่อซื้อเครื่องส่งสัญญาณและตั้งเสาสัญญาณ และทางคณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ (กทช.) ยังอนุญาตให้มีโฆษณาได้อีก (หนังสือพิมพ์คมชัดลึก. 2551 : ออนไลน์)

รูปแบบการจัดรายการวิทยุส่วนใหญ่เป็นรายการบันเทิงมากเกินไป รวมทั้งเนื้อหาสาระส่วนใหญ่เป็นรายการบันเทิงมากกว่าเนื้อหาสาระที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนา นอกจากนี้วิทยุชุมชนบางรายถูกใช้เป็น

เครื่องมือให้กับกลุ่มการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมถึงกลุ่มทุนขนาดใหญ่มีทั้งแบบที่ดำเนินการเองโดยตรงและเป็นผู้สนับสนุนด้านการเงินอยู่เบื้องหลัง ทำให้หลักการวิทยุชุมชนถูกคุกคามและถูกรอบงำจากภาครัฐและภาคธุรกิจ วัตถุประสงค์ของวิทยุชุมชนจึงทำหน้าที่หลายอย่างในขณะเดียวกัน ทั้งให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชนอย่างแท้จริง เป็นเครื่องมือหาผลประโยชน์ของคนบางกลุ่ม เป็นกระบอกเสียงให้กับนักการเมืองและผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่นเอาไว้คอยหาเสียงและโจมตีคู่แข่งทำให้ขัดกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา 40 ที่หวังให้วิทยุชุมชนเป็นสื่อเพื่อประโยชน์สาธารณะ ดังเช่นการกล่าวถึงเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมดังที่ปรากฏในระเบียบวาระการประชุมคณะทำงานด้านวิทยุกระจายเสียงชุมชนที่ได้มีเรื่องร้องเรียนถึงการนำเสนอเนื้อหาทางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงเดือนตุลาคม 2551 ซึ่งเป็นช่วงที่สถานการณ์ของประเทศไทยตกอยู่ภายใต้วิกฤติปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง วิทยุชุมชนมิได้แสดงบทบาทหน้าที่ตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 มาตรา 37 ที่ว่า

“ห้ามมิให้ออกอากาศรายการที่มีเนื้อหาสาระที่ก่อให้เกิดการล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือมีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือมีการกระทำซึ่งเข้าลักษณะลามกอนาจาร หรือมีผลกระทบต่อทำให้เกิดการเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชนร้ายแรง”

ด้วยเหตุนี้ ในช่วงเวลาดังกล่าวจึงมีการร้องเรียนถึงความไม่เหมาะสมในเนื้อหาสาระที่นำเสนอออกอากาศของสถานีวิทยุชุมชนหลายสถานี เช่น 92.75 MHz, FM 97.00 MHz, 97.8 MHz เป็นต้น ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่ที่มีการร้องเรียนนั้น ได้แก่ การนำเสนอความคิดเห็นทางด้านเมืองในลักษณะเชิงวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลอย่างไม่เหมาะสม อีกทั้งการปลุกระดมให้ประชาชนเกิดความสับสนทางการเมือง อีกทั้งมีการสนับสนุนการชุมนุมประท้วงของกลุ่มพันธมิตร รวมถึงการใช้วาจาไม่สุภาพ ก้าวร้าว คำทอรัฐบาล ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความขัดแย้งและแตกสามัคคีกันได้ (ฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์. 2551)

นอกจากนี้ มีศึกษาบทบาทและสถานภาพวิทยุชุมชนไทยกับการมีส่วนร่วมของประชาชนของสุระชัย ชูผลา (2548) พบว่า เนื้อหารายการที่วิทยุชุมชนนำเสนอ ส่วนใหญ่ก็เป็นการให้ความรู้ ข่าวประชาสัมพันธ์ และรายการเพลง สถานีวิทยุชุมชนส่วนใหญ่ไม่เพียงแต่หลีกเลี่ยงการนำเสนอปัญหาภายในท้องถิ่น หรือการตั้งประเด็นที่เป็นปัญหาเฉพาะท้องถิ่นที่จะนำไปสู่ข้อถกเถียงร่วมกันของคนในชุมชนเท่านั้น หากยังประกาศอย่างชัดเจนว่า จะละเว้นนำเสนอการเมืองท้องถิ่น เพื่อลดความขัดแย้งและปัญหาที่อาจเกิดขึ้น แม้ว่าทิศทางดังกล่าวถือเป็นพันธกิจสำคัญของวิทยุชุมชนก็ตาม ดังนั้นการนำเสนอข่าวสารชุมชน จึงวนเวียนอยู่แต่ข่าวกิจกรรมของคนในชุมชน เช่น งานอุปสมบท งานมงคลสมรส งานวันเกิด งานฌาปนกิจ ฯลฯ การหลงลืมหน้าที่และพันธะกิจของการเป็นสื่อชุมชนและสื่อทางเลือก ทำให้วิทยุชุมชนเป็นเพียงแค่หนทางของการได้มาซึ่งสิทธิและการเป็นเจ้าของสื่อเท่านั้น ไม่ได้ช่วยปฏิรูปสื่อหรือยกระดับการบูรณาการแก่ชุมชนหรือสังคม

4.1.3 ความแตกต่างในแนวคิดเรื่องวิถุชุมชน

ในปัจจุบันพบว่ามีการจัดตั้งสถานีวิถุกระจายเสียงและดำเนินการออกอากาศมากกว่า 3,000 แห่งทั่วประเทศ แต่เป็นตัวเลขที่ไม่สามารถระบุได้ชัดเจนว่า ตั้งอยู่ที่ไหน ใครเป็นผู้ดำเนินการ และแสวงหาประโยชน์กันมากน้อยอย่างไร (อภิชาติ ศักดิ์เศรษฐ์, 2551 : ออนไลน์)

แนวคิดหรืออุดมการณ์ในการจัดตั้งวิถุชุมชนสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ 1) วิถุชุมชนที่ยึดมั่นในแนวคิดของวิถุชุมชนที่แท้จริงตามแนวทางดำเนินงานวิถุชุมชน “ของชุมชน เพื่อชุมชน และโดยชุมชน” ที่มีบทบาทในการดำรงรักษาวัฒนธรรมของท้องถิ่น แก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน และ 2) วิถุชุมชนแฝงวัตถุประสงค์อื่น ไม่ได้ยึดมั่นในแนวคิดของวิถุชุมชน โดยไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่นทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

แนวคิดการจัดตั้งและแนวทางดำเนินงานวิถุชุมชนที่แท้จริงย่อมต้องหมายถึง สถานีวิถุ ‘ของ

การที่ชุมชนเป็น ‘เจ้าของ’ นั้น ย่อมหมายความว่าชุมชนนั้นเป็นผู้ตัดสินใจก่อตั้งสถานีวิถุ เป็นผู้ลงทุนหรือสรรหาทุนร่วมกันและกำหนดนโยบายต่างๆ ของสถานีวิถุ อีกทั้งเป็นผู้เลือกตั้งและถอดถอนกรรมการและผู้บริหารของสถานีวิถุ ทั้งนี้โดยอาศัยที่ประชุมของชุมชนซึ่งสมาชิกชุมชนทุกคนมีสิทธิในการมาร่วมประชุมและในการเสนอญัตติหรือเสนอความคิดเห็น และในการลงคะแนนเสียงคนละหนึ่งคะแนนเท่าเทียมกันหมด

การดำเนินการ ‘โดยชุมชน’ หมายความว่า ทุกคนในชุมชนมีโอกาสมีส่วนร่วมในกิจการของสถานีวิถุ ตามความสมัครใจ เช่น เป็นผู้บริหารหรือกรรมการดำเนินงาน ผู้ดูแลผังรายการ ผู้กำกับรายการ ผู้ประกาศ ผู้อ่านข่าว ผู้ศึกษาและรวบรวมข้อมูล ผู้เขียนบท ดีเจ ผู้ควบคุมเสียง ผู้ดูแลรักษาเครื่องส่ง ตลอดจนผู้ซุงกาแฟ ฯลฯ

การดำเนินการ ‘เพื่อชุมชน’ หมายความว่า รายการวิถุต่างๆ ต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาของชุมชน และไม่เป็นพิษเป็นภัยต่อชุมชน ดังนั้นรายการวิถุจะต้องไม่มีลักษณะหลอกลวง มอมเมา โฆษณาชวนเชื่อ ส่งเสริมผลประโยชน์เฉพาะบุคคล สร้างความแตกแยก หรือทำลายวัฒนธรรมที่ดีหรือความเข้มแข็งของชุมชน ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าสถานีวิถุดังกล่าวจะเสนอความคิดเห็นและมุมมองที่หลากหลายของคนในชุมชนไม่ได้ เพราะสถานีวิถุควรเป็นเวทีกลางที่ทุกคนสามารถแลกเปลี่ยนความเห็นและถกเถียงกันได้ แต่ที่สำคัญสถานีวิถุจะต้องให้ความสำคัญเป็นธรรมกับทุกคนเท่าเทียมกันหมด เพราะทุกคนเป็นเจ้าของสถานีวิถุเหมือนกัน

สำหรับแนวคิดการจัดตั้งและแนวทางดำเนินงานวิถุชุมชนแฝงวัตถุประสงค์อื่น ไม่ได้ยึดมั่นในแนวคิดของวิถุชุมชน โดยไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชน มักมีการแทรกแซงของรัฐ ทุน และกลุ่มการเมือง เพื่อแข่งขันอำนาจรัฐ กลุ่มการเมืองมักใช้วิถุชุมชนเป็นเครื่องมือในการตอบสนองความต้องการ ผลประโยชน์ของตนเองอยู่เสมอ วิถุชุมชนจึงมักถูกแทรกแซงและครอบงำอยู่เป็นระยะๆ ตาม

สถานการณ์ทางเศรษฐกิจการเมืองของประเทศ ส่วนกลุ่มนายทุนก็ใช้วิทยุชุมชนเป็นช่องทางเพื่อแทรกแซงหรือการดำเนินกิจการวิทยุชุมชน เพื่อหาผลประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ด้วยวิธีการต่างๆ

ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นถึงแนวคิดที่แตกต่างกัน กาญจน (2542) ได้วิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความแตกต่างกันของแนวคิดเรื่องวิทยุชุมชน ดังนี้

1) เนื่องจากในสังคมไทยรู้จักวิทยุสาธารณะและวิทยุธุรกิจมาก่อนที่จะมีวิทยุชุมชน ดังนั้นประชาชนจึงเข้าใจและรับรู้ว่ วิทยุชุมชนเป็นวิทยุประเภทเดียวกับวิทยุสาธารณะและวิทยุธุรกิจที่เป็นแหล่งในการแสวงหาผลประโยชน์ได้

2) ก่อนหน้าที่จะมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เมืองไทยยังไม่เคยมีกฎหมายแยกประเภทวิทยุทั้ง 3 ประเภทออกจากกัน ดังนั้นประชาชนจึงไม่สามารถเห็นถึงความแตกต่างระหว่างวิทยุทั้ง 3 ประเภทได้

3) แม้จะมีการประกาศใช้กฎหมายแต่ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่คุ้นเคยกับความคิดที่ว่าประชาชนจะสามารถมีส่วนร่วมในการผลิตรายการด้วยตนเอง บริหารจัดการด้วยตนเอง หรือเป็นเจ้าของสถานีได้

4) ทั้งภาครัฐและภาคประชาชนยังขาดความเข้าใจที่ชัดเจนในเรื่องของกรรมสิทธิ์และการดำเนินงานวิทยุชุมชน โดยในส่วนของภาครัฐนั้นนอกจากจะมีปัญหาในเรื่องของการทำงานร่วมกับภาคประชาชนแล้วยังไม่ให้การสนับสนุนภาคประชาชนในการดำเนินกิจการ สำหรับในส่วนของภาคประชาชนนั้นก็ยังคงขาดความเข้าใจ และความแตกต่างระหว่างวิทยุชุมชนกับวิทยุสาธารณะและวิทยุธุรกิจ

4.1.4 ความไม่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่กำกับดูแลวิทยุชุมชน

จากการศึกษารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 47 พบว่า รัฐธรรมนูญได้ระบุให้มีการรวมองค์กรอิสระเป็นหน่วยงานเดียว ซึ่งหมายถึงการรวม กทช.และ กสทช.เข้าด้วยกัน เป็นคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) อย่างไรก็ตามการจัดตั้ง กสทช. ยังมีความล่าช้า

การปราศจากหน่วยงานกำกับดูแลวิทยุชุมชนอย่างชัดเจน ทำให้กิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ปัจจุบันยังไม่มีวามเคลื่อนไหวใดๆ มากนัก หากภาครัฐให้ความสนใจในการตั้ง กสทช.หรือ กสช.ก็จะทำให้กิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ของไทยพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง ปัญหาหลักจึงเป็นเรื่องของการไม่มีผู้เริ่มต้นดำเนินการ ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาเรื่องต่างๆ ต้องล่าช้าตามไปด้วย ยิ่งเมื่อเทียบกับเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าขึ้นทุกวัน

ในด้านความถูกต้องตามกฎหมายของวิทยุชุมชน ในระหว่างที่ กสทช.ยังไม่มีวามแต่งตั้ง เนื่องจากขณะนี้ พรบ.องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่อยู่ระหว่างเสนอสภานิติบัญญัติ เพื่อแก้ไขกฎหมายให้มีองค์กรกำกับดูแลเพียงองค์กรเดียว ภายใต้ชื่อ กสทช.นั้นมาตรา 78 ของ พ.ร.บ.การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ก็ได้กำหนดให้ กทช.มีอำนาจดูแลชั่วคราว มีผลบังคับใช้ในวันที่ 5 มีนาคม โดยจะมีหน้าที่เพียงการออกใบอนุญาตให้แก่ผู้ประกอบการวิทยุกระจายเสียงชุมชน และการที่ไม่ใช่คลื่น

ความถี่ เช่น เคเบิล ดาวเทียม และเทคโนโลยีใหม่ เพื่อให้ได้รับใบอนุญาตประกอบกิจการบริการชุมชน
ชั่วคราว และกิจการที่ไม่ใช่คลื่นความถี่ให้มีอายุไม่เกิน 1 ปี นอกจากนี้ กทช.ยังสามารถประกาศกำหนด
สัดส่วนรายการ และให้ความเห็นชอบผังรายการของผู้ได้รับใบอนุญาต ควบคุมดูแลให้การส่งหรือการแพร่
เสียงของผู้ได้รับอนุญาต อย่างไรก็ตาม การออกใบอนุญาตชั่วคราวระยะเวลา 1 ปี กทช.จึงต้องมีการ
พิจารณาอย่างรอบคอบ เพราะอาจเกิดโอกาสขาดดุลการค้าโดยมีสาเหตุมาจากการขอใบอนุญาตอย่างไม่
จำกัด

เห็นได้ว่า พบการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อวิทยุ
ชุมชนและเคเบิลทีวีไม่น้อย เนื่องจากต่อจากนี้ไปการดำเนินการทุกอย่างต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย มีหน่วยงาน
กำกับดูแลเข้ามาดูแลอย่างเข้มงวด และต้องได้รับการจัดสรรคลื่นความถี่เพื่อให้บริการ จากปัจจุบันวิทยุ
ชุมชนทั้งหมดยังถือว่าผิดกฎหมาย โดยได้คลื่นมาไม่ถูกต้อง เนื่องจากการกำหนดคลื่นความถี่เดิมแบ่งช่วง
คลื่นทุกๆ 0.5 เมกะเฮิร์ตซ์ เพื่อไม่ให้รบกวนกันแต่ต่อมามีคนพยายามทำวิทยุชุมชนขึ้นมา ด้วยการแบ่งคลื่น
ถี่ออกไปคือทุกๆ 0.25 เมกะเฮิร์ตซ์ ทำให้คลื่นใกล้กันเกินไปและรบกวนกัน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันวิทยุ
ชุมชนที่ยังเปิดให้บริการมีจำนวน 3,457 แห่ง ที่จัดไม่ประจำที่และมีอีกจำนวน 900 แห่งที่จัดประจำที่ (ไทย
โพสต์. 2551 : ออนไลน์)

4.1.5 การขาดรายได้และเงินสนับสนุน

การดำเนินงานวิทยุชุมชนสามารถรับการสนับสนุนหรือบริจาคจากภาคประชาชน หรือองค์กรต่างๆ
หรือภาครัฐได้ แต่ต้องมีความเป็นอิสระ ปราศจากการครอบงำจากภาครัฐและภาคธุรกิจ สถานีวิทยุชุมชน
หลายแห่งเมื่อดำเนินงานมาได้ช่วงหนึ่ง ต้องประสบปัญหาเรื่องเงินทุนเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน
วิทยุชุมชน รายได้และรายจ่ายที่ไม่สัมพันธ์กันจึงมีผลต่อการดำรงอยู่ของสถานีวิทยุชุมชน สถานีไม่มี
ความสามารถในการระดมทุนและการระดมทุนจากชุมชนเริ่มมีปัญหาเนื่องจากเหตุผลหลายประการ เช่น
ปัญหาไม่มีทุนสำรอง คนในชุมชนมีฐานะยากจน สถานีจึงไม่ขอระดมทุนจากคนในชุมชน รวมทั้ง
หน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชนและคนในชุมชน ยังไม่ให้การสนับสนุนทั้งค่าใช้จ่ายประจำเดือนและการ
บำรุงรักษาเครื่องส่งและอุปกรณ์ต่างๆ สิ่งเหล่านี้ทำให้วิทยุชุมชนต้องหันไปหาเงิน จากการโฆษณาเพื่อ
นำไปใช้ดำเนินงานสถานี

โครงการศึกษาข้อมูลพื้นฐานวิทยุชุมชนภาคประชาชน พบว่าเหตุผลที่สถานีวิทยุชุมชนยังคงมี
โฆษณายู่นั้น เหตุผลอันดับแรกคือ ต้องนำเงินไปใช้จ่ายภายในสถานี เช่น ค่าน้ำ-ไฟฟ้า มีร้อยละ 46.8
เหตุผลรองลงมาคือ ไม่มีรายได้และไม่รู้จะหาวิธีการระดมทุนแบบไหน มีร้อยละ 20.0 นอกจากนี้ ใน
ภาพรวมทั้งประเทศพบว่า ปัญหาขาดแคลนงบประมาณ เพื่อพัฒนาบุคลากรและซ่อมแซมเครื่องมือมีมาก
ที่สุดถึงร้อยละ 52.5 และปัญหานี้ทำให้หลายสถานีต้องหยุดดำเนินการเพราะเครื่องส่งเสียและไม่ม
งบประมาณซ่อมแซม ส่วนปัญหาไม่รู้วิธีการระดมทุนแบบใหม่มีร้อยละ 19.7 และปัญหาลักษณะอื่นๆ

ได้แก่ ปัญหาไม่มีทุนสำรอง และปัญหาขาดงบประมาณมาใช้จ่ายประจำเดือน เป็นต้น (โครงการศึกษาข้อมูลพื้นฐานวิद्यุชุมชนภาคประชาชน)

4.1.6 การขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินกิจการวิद्यุชุมชน

ผู้บริหารสถานีวิद्यุและผู้จัดรายการจำนวนมากขาดวิสัยทัศน์ ไม่สามารถบริหารจัดการการดำเนินงานวิद्यุให้ดีพอ บุคลากรส่วนใหญ่ยังไม่มีประสบการณ์ มีการเรียนรู้กันเองอย่างถูกบ้างผิดบ้าง ชาวบ้านที่ดำเนินงานวิद्यุชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดตั้งวิद्यุชุมชนที่ถูกต้อง ขาดทักษะการใช้ภาษาที่ถูกต้องในการจัดรายการและการดำเนินการวิद्यุชุมชน ผู้จัดรายการบางคนขาดคุณธรรม จริยธรรม พุดจาลักษณะชั่วสาว ขาดความเป็นกลางทางการเมือง ตลอดจนปัญหาทางเทคนิคเกี่ยวกับอุปกรณ์ เครื่องมือต่างๆที่เกี่ยวข้องกับวิद्यุชุมชน จึงทำให้ผลิตรายการ เนื้อหาและการนำเสนอรายการวิद्यุได้ไม่ค่อยมีคุณภาพ

เนื่องจากงานวิद्यุชุมชนเป็นงานอาสาสมัคร ผู้ดำเนินรายการที่เป็นอาสาสมัครขาดความต่อเนื่องในการทำงาน ทำให้มีคนเข้าและออกตลอดเวลา คนเข้ามาใหม่บางคนขาดความรู้ในการใช้เครื่องมือต่างๆ ในการกระจายเสียง และบางคนก็ไม่ทราบแนวคิดวิद्यุชุมชน ในโครงการศึกษาข้อมูลพื้นฐานวิद्यุชุมชนภาคประชาชน พบว่า ปัญหาที่มีมากที่สุดคือบุคลากรขาดความรู้ทางเทคนิคการใช้เครื่องส่ง การใช้ซีดี การใช้คอมพิวเตอร์ ฯลฯ มี ถึงร้อยละ 19.7 ปัญหารองลงมาคือผู้จัดรายการขาดทักษะการจัดรายการที่มีประสิทธิภาพ/หลากหลาย/น่าสนใจ มี ร้อยละ 16.6 แต่อย่างไรก็ตามสถานีวิद्यุชุมชนร้อยละ 5.7 ไม่มีปัญหาด้านบุคลากร (โครงการศึกษาข้อมูลพื้นฐานวิद्यุชุมชนภาคประชาชน) ทั้งนี้ จากการศึกษาของ ชาลิสสา (2547) เรื่อง “การวิจัยเพื่อสรุปบทเรียน: กระบวนการเตรียมกลุ่มวิद्यุชุมชน จ. ปัตตานี” ตั้งข้อสังเกตว่า ความสามารถในการจัดการรายการของนักจัดรายการนั้นเกิดจากนักจัดรายการส่วนมากเป็นชนชั้นรากหญ้า และได้รับการฝึกอบรมพื้นฐานเท่านั้น ดังนั้นหากประชาชนได้รับการฝึกอบรมในระดับสูงขึ้น คาดว่าจะสามารถผลิตรายการที่ซับซ้อนและมีคุณภาพรวมถึงทักษะมากกว่านี้

ด้านคุณภาพรายการ มีผู้ร้องเรียนเรื่องคุณภาพรายการที่ออกอากาศ เมื่อวิद्यุชุมชนมีจำนวนมาก เกิดการแทรกกลั่นกันเอง เกิดการแย่งชิงโฆษณาและแย่งชิงผู้ฟัง ที่สุดแล้ว วิद्यุชุมชนก็มีการทะเลาะกันเองออกอากาศ การจัดรายการในลักษณะกึ่งสมัครเล่น ทำให้เกิดรายการคุณภาพต่ำ ราคินิยมแล้ว การใช้ภาษาที่ไม่ควรออกอากาศ (พนา ทองมีอาคม. 2551 : ออนไลน์)

4.1.7 การขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลจากการครอบงำของรัฐผ่านกลไกทางการปราบปรามและกลไกทางอุดมการณ์ เช่น การตอกย้ำว่าวิद्यุชุมชนเป็นสื่อที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายและการออกกฎระเบียบที่ตอกย้ำหลักการของวิद्यุกระจายเสียงทั่วไปหรือสื่อกระแสหลักที่รัฐได้ยึดครองและครอบงำมาเป็นเวลานานแล้ว ทำให้กระบวนการทำงานวิद्यุชุมชนยังขาดการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่ในการเข้าร่วมจัดการในกระบวนการคิดตัดสินใจและการบริหารจัดการสถานี ในการเป็นสื่อชุมชนและสร้าง “พื้นที่สาธารณะใหม่” ในสังคมไทยได้

ดังเช่น จิระวรรณ (2545) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดรายการวิทยุชุมชน จ. แม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยพบว่า

1) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ฟังนั้น ประชาชนจะไม่ค่อยคิดถึงการมีปฏิกริยาป้อนกลับ (Feedback) กลับมาที่วิทยุ

2) กลุ่มผู้ฟังส่วนน้อยที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับวิทยุ แต่หากเข้ามาเกี่ยวข้องจะมีเหตุจูงใจในเรื่องผลประโยชน์ส่วนตัว เช่น กำลังจะลงรับสมัครเลือกตั้ง

3) เมื่อคิดถึงการมีส่วนร่วม ชาวบ้านจะมีความเข้าใจอยู่แบบเดียวคือ การเข้ามาเป็นผู้จัดรายการเท่านั้น ซึ่งรูปแบบนี้มีข้อจำกัดคือเปิดรับเพียงไม่กี่คนเท่านั้น

4) ภาพลักษณ์ของการเป็นผู้จัดรายการในทัศนะของชาวบ้านคือ เป็นแหล่งที่มาของรายได้ และ อภิสถิตีต่างๆในสังคม

ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาลิสตา (2547) ที่พบว่า แม้แต่ประชาชนในระดับแกนนำที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชน ให้ความสำคัญและสนใจในรูปแบบการมีส่วนร่วมแต่เฉพาะ การเข้ามาจัดรายการวิทยุเท่านั้น

นอกจากนี้ยังพบว่า วิทยุชุมชนยังไม่เป็นของชุมชนอย่างแท้จริง เมื่อพิจารณาประเด็นการมีส่วนร่วมงานวิทยุชุมชนของประชาชนในชุมชน ของสุระชัย ชูผลกา (2548) ศึกษาบทบาทและสถานภาพวิทยุชุมชนไทยกับการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า การประชุมวางแผนดำเนินการวิทยุชุมชนมีเฉพาะช่วงแรกของการก่อตั้ง พอเวลาผ่านไปบทบาทเหล่านี้กลายเป็นความรับผิดชอบของกลุ่มผู้ประสานงานหรือผู้จัดการสถานีเท่านั้น นอกจากนี้การใช้รูปแบบอาสาสมัครมีข้อจำกัด ไม่สามารถแบ่งสายงานหรือโครงสร้างองค์กรอย่างเป็นระบบ คงได้แต่เพียงเปิด โอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในฐานะผู้จัดรายการเท่านั้น

4.2 แนวทางการแก้ปัญหาวิทยุชุมชน

จากการศึกษาเอกสารที่พบว่ามีปัญหาของวิทยุชุมชน 7 ประการ แต่พบว่าแนวทางการแก้ปัญหาคำเนินงานด้านวิทยุชุมชนสามารถแบ่งเป็น 2 เรื่องที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดกำลังส่งให้เหมาะสม และการดำเนินการให้วิทยุชุมชนเป็นไปตามกฎหมาย ซึ่งมีสาระดังนี้

4.2.1 การกำหนดกำลังส่งให้เหมาะสม

ในปัจจุบันมีการส่งวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุชุมชน ทั้งในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑลและในเขตภูมิภาคทั่วประเทศ ประมาณ 3,000-4,000 สถานี ทำให้เกิดการแพร่กระจายคลื่นแปลกปลอมที่ก่อให้เกิดการรบกวนต่อข่ายการสื่อสารอื่น โดยเฉพาะกิจการทางการบิน (Aeronautical) ในย่านความถี่วิทยุใกล้เคียง 108-137 MHz ซึ่งมีผลกระทบต่อความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินโดยตรง

ในระหว่างการจัดตั้ง คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม แห่งชาติ (กสทช.) พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 กำหนดให้คณะกรรมการกิจการ โทรคมนาคมแห่งชาติ (กทช.) ปฏิบัติหน้าที่เป็นการชั่วคราว เพื่อผู้ออก ใบอนุญาตให้กับวิทยุชุมชนทั่วประเทศ ดังนั้น เพื่อการจัดระเบียบและหาแนวทางในการพัฒนาวิทยุชุมชน ให้เป็นไปอย่างถูกต้องและเหมาะสม จึงควรกำหนดให้แต่ละสถานีใช้กำลังส่งเท่ากัน เพราะการกำหนด มาตรฐานและลักษณะพึงประสงค์ทางเทคนิคของอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียงและ วิทยุโทรทัศน์ ให้ใช้กำลังส่งไม่เกิน 30 วัตต์ ความสูงเสาอากาศไม่เกิน 30 เมตรจากระดับพื้นดิน และ รัศมีการออกอากาศไม่เกิน 15 กิโลเมตร (วิระศักดิ์ เจริญเชาว์, 2551: ออนไลน์)

4.2.2 การดำเนินการให้วิทยุชุมชนเป็นไปตามกฎหมาย

ในระหว่างที่องค์กรอิสระยังไม่มี การแต่งตั้ง พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียง และ กิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 5 มีนาคม พ.ศ. 2551 ก็ได้กำหนดให้ กทช.มีอำนาจ ดูแลชั่วคราวเพื่อดูแล ควบคุมของสถานีวิทยุให้ดำเนินการตามกฎหมาย ดังนี้ (พระราชบัญญัติการประกอบ กิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.2551)

1. ดำเนินการตามที่กำหนดไว้ในบทเฉพาะกาลให้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
2. การออกใบอนุญาตประกอบกิจการบริการชุมชนเป็นการชั่วคราวมีอายุไม่เกิน 1 ปีให้แก่ ผู้ประกอบการวิทยุกระจายเสียงชุมชน และกิจการที่ไม่ใช่คลื่นความถี่
3. ประกาศกำหนดสัดส่วนรายการและให้ความเห็นชอบผังรายการของผู้ได้รับใบอนุญาตฯ
4. ควบคุมดูแลให้การส่งหรือการแพร่เสียงของผู้ได้รับใบอนุญาต

ผู้ประกอบการทุกรายจะต้องเข้ามาขึ้นขอใบอนุญาต โดยก่อนที่จะเปิดให้ยื่นขอทาง

คณะอนุกรรมการ ก็จะมีการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการยื่นขอ รวมถึงระยะเวลาการยื่นขอให้ทราบก่อน หลังจากนั้นจึงจะเปิดให้สถานีวิทยุชุมชนทุกแห่งยื่นขอใบอนุญาตได้ ทั้งนี้ กทช. อาจจะจัดให้มีการขึ้น ทะเบียนของแต่ละความถี่ให้ชัดเจน เพื่อสามารถตรวจสอบได้และมีกฎหมายรองรับ แต่หากสถานีวิทยุ ชุมชนใดไม่ปฏิบัติตามระเบียบใหม่ซึ่งจะถูกกำหนดขึ้น โดยคณะอนุกรรมการก็จะถูกดำเนินการตาม กฎหมายและอาจจะไม่สามารถเปิดให้บริการต่อไปได้อีก

นอกจากนี้ ก่อนที่ กทช.จะออกใบอนุญาตฯให้วิทยุชุมชนดำเนินการอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ควรจัดอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิทยุชุมชน ในเรื่องอุดมการณ์ในการจัดตั้ง การติดตั้ง อุปกรณ์ การบริหารจัดการ การผลิตรายการ การพัฒนาความรู้ การมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกฎหมาย และจริยธรรมที่เกี่ยวข้องด้วย

4.3 แนวทางการพัฒนาการกำกับวิทยุชุมชน

แนวทางการพัฒนาการกำกับวิद्यุชุมชน ประกอบด้วย 1) การสร้างความชัดเจนด้านกฎหมาย 2) การยอมให้วิद्यุชุมชนหารายได้ตามเกณฑ์กำหนด 3) การจำกัดคลื่นหรือสถานีวิद्यุชุมชนไม่ให้มีมากเกินไป และ 4) แนวคิดในการจัดตั้งวิद्यุชุมชนที่แตกต่างไปตามวัตถุประสงค์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.3.1 การสร้างความชัดเจนด้านกฎหมาย

กฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ ควรมีความชัดเจนและเป็นธรรม ต้องมีนโยบายที่ชัดเจนว่าจะดำเนินการกับสื่อวิทยุและโทรทัศน์อย่างไรเพื่อเป็นสื่อบริการสาธารณะ เพื่อการดำเนินการจัดระเบียบง่าย ๆ การจัดสรรคลื่นควรเน้นการกระจายทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน โดยเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน ผู้ประกอบการรายเล็กและย่อยได้เข้าถึงอย่างเสมอภาค และใช้คลื่นความถี่ได้กว้างขวางมากขึ้น รวมถึงการได้ส่วนและคุ้มครองให้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นเป็นไปตามรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตย ปัจจุบัน พ.ร.บ.การประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 ได้แสดงถึงความชัดเจนในการออกกฎหมายและเน้นการกระจายทรัพยากรอย่างเท่าเทียมกัน โดยการแบ่งประเภทกิจการเป็น กิจการวิทยุโทรทัศน์ที่ใช้คลื่นความถี่และไม่ใช้คลื่นความถี่ ซึ่งในกลุ่มใช้คลื่นความถี่ ได้แยกประเภทใบอนุญาตประกอบกิจการบริการสาธารณะ บริการชุมชน และบริการธุรกิจ และยังแยกย่อยขนาดธุรกิจให้มีความหลากหลาย ทั้งระดับชาติ ภูมิภาคและจังหวัด

แนวคิดของการจัดตั้ง ‘วิทยุชุมชน’ นั้นเป็นการส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพของประชาชนในการดำเนินกิจการวิทยุกระจายเสียง ที่มุ่งหวังให้ชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของ ในการดำเนินกิจการ บริหารจัดการ และตรวจสอบกันเองในชุมชน เปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจการของสถานีตามความสมัครใจ และตามความสามารถของบุคคลนั้น ทั้งนี้เนื้อหาของรายการวิทยุต่างๆ ต้องสอดคล้องกับต้องการของชุมชน เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้ การอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี ดำรงและสืบสานวัฒนธรรมที่ดี โดยไม่แสวงหากำไรทางธุรกิจการค้า หรือผลประโยชน์อื่นใด อันนำไปสู่การพัฒนาของชุมชนให้ได้รับประโยชน์สูงสุด เพื่อให้เป็นสถานีวิทยุชุมชนที่เป็น ‘ของชุมชน’ ‘โดยชุมชน’ และ ‘เพื่อชุมชน’ อย่างแท้จริงตามระบอบประชาธิปไตย

ปัจจุบันกำลังอยู่ระหว่างกระบวนการจัดตั้งองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระเพื่อเข้ามากำหนดหลักเกณฑ์คลื่นความถี่ต่างๆ กำหนดสัดส่วนของผังรายการ และควบคุมดูแลวิทยุชุมชน แต่ขณะนี้ยังไม่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงกำกับดูแลในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ส่งผลให้ปัจจุบันภาพรวมกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ยังนิ่งอยู่ จากปัญหาความล่าช้าในการจัดตั้งองค์กรอิสระ ภาครัฐควรเร่งดำเนินการจัดตั้ง กสช. ให้เกิดขึ้นและทำหน้าที่ดูแลเรื่องนี้โดยตรงเพื่อเป็นช่องทางหนึ่งในการส่งเสริมให้ภาคประชาชนมีสิทธิมีเสียงมากขึ้น มีเครื่องมือประชาธิปไตย หากมีการแทรกแซงสื่อก็สามารถฟ้องร้ององค์กรอิสระเข้ามาดูแลได้ ส่วนธุรกิจเดิมก็สามารถดำเนินการได้เหมือนเช่นเดิม อีกทั้งยังช่วยให้อุตสาหกรรมกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ของไทยพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันต่อการพัฒนาเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน

4.3.2 การยอมให้วิทยุชุมชนหารายได้ตามกฎหมายกำหนด

พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 มาตรา 20 กำหนดไว้ว่า ในการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ กรมประชาสัมพันธ์ ผู้รับใบอนุญาตประกอบ

กิจการบริการสาธารณะและประกอบกิจการทางธุรกิจ จะหารายได้จากการโฆษณาไม่ได้ เว้นแต่เป็นการหารายได้โดยการโฆษณาหรือเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับงานหรือกิจการของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ สมาคม มูลนิธิ หรือนิติบุคคลอื่นที่มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินกิจการเพื่อประโยชน์สาธารณะ โดยไม่แสวงหากำไรในทางธุรกิจ หรือการเสนอภาพลักษณ์ขององค์กรบริษัท และกิจการโดยมิได้มีการโฆษณาสรรพคุณ คุณประโยชน์ หรือคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนดการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ผู้รับใบอนุญาตประกอบกิจการบริการชุมชนให้หารายได้จากการโฆษณาได้เท่าที่เพียงพอต่อการประกอบกิจการโดยไม่เน้นการแสวงหากำไร (พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551)

กฤษฎีกา (2551) ได้เสนอหลักการบริหารเงินของวิทยุชุมชนเพื่อให้วิทยุชุมชนอยู่รอดไว้ดังนี้

1) ไม่แสวงหากำไรแต่ต้องมีแหล่งรายได้

เนื่องจากวิทยุชุมชนมิได้แสวงหากำไรแต่การจะดำเนินกิจการต่อไปได้นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้มีแหล่งรายได้ ดังนั้นในทางปฏิบัติ วิทยุชุมชนสามารถรับโฆษณาได้แต่จะต้องมีหลักเกณฑ์ในการเปิดรับโฆษณา เช่น การรับโฆษณาจากกลุ่มสินค้าท้องถิ่น หรือมีการตกลงกันว่าการใช้กำไรมันนั้นจะเป็นไปเพื่อสาธารณะประโยชน์ตามปรัชญาวิทยุชุมชน

2) มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้

ความโปร่งใสและตรวจสอบได้นั้นจะเป็นหลักประกันให้เบื้องต้นได้ว่าจะไม่มีการทุจริตหรือทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัว อีกทั้งยังเป็นการสร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นแก่วิทยุชุมชน

3) รักษาความเป็นอิสระ

เนื่องจากปรัชญาของวิทยุชุมชนคือความเป็นอิสระจากภาครัฐ กลุ่มการเมือง และกลุ่มอิทธิพลต่างๆ ดังนั้นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้เสียความเป็นอิสระคือ การรับเงินสนับสนุนอย่างมีเงื่อนไขตอบแทน เช่น รับเงินจากพรรคการเมืองแล้วต้องโฆษณาให้ เป็นต้น ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่วิทยุชุมชนจะต้องยึดมั่นในหลักการเพื่อคงไว้ซึ่งความเป็นอิสระไม่ขึ้นตรงอยู่กับองค์กรหรือกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่ง

4) หลักการกระจายแหล่งรายได้

หลักการกระจายแหล่งรายได้ถือเป็นเกณฑ์อีกข้อหนึ่งที่สำคัญต่อการบริหารเงินของวิเทศชน โดยหลักการแล้วแหล่งรายได้หลักของวิเทศชนได้มาจากกลุ่มผู้ฟัง ซึ่งได้มาจากการบริจาคเงินของผู้ฟัง อันเป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของ ความรู้สึกมีส่วนร่วมรับผิดชอบในกิจการวิเทศชน นอกจากนี้แหล่งรายได้ที่ได้มาจากผู้ฟังแล้วยังสามารถได้มาจากกองทุนสนับสนุนจากรัฐอีกด้วย

4.3.3 การจำกัดคลื่นหรือสถานีวิเทศชนไม่ให้มีมากเกินไป

เนื่องจากคลื่นความถี่วิทยุมีอยู่อย่างจำกัด การเปิดให้บริการของวิเทศชนที่ผ่านมา ยังไม่มีการเข้มงวดมากนัก จึงส่งผลให้การเปิดให้บริการของสถานีบางแห่ง ส่งสัญญาณความถี่เกินกว่าที่กำหนด ซึ่งส่งกระทบกับคลื่นความถี่อื่นที่เปิดให้บริการอยู่ก่อนแล้ว จึงก่อให้เกิดปัญหาต่างๆมากมาย อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ. 2551 กำหนดให้ผู้ประกอบการสถานีวิเทศชนทุกแห่งต้องขอใบอนุญาต โดยก่อนที่จะเปิดสถานีให้ยื่นขอทางคณะกรรมการ โดยมีการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการยื่นขอ รวมถึงระยะเวลาการยื่นขอให้ทราบก่อน หลังจากนั้นจึงจะเปิดให้สถานีวิเทศชนทุกแห่งยื่นขอใบอนุญาตได้ ก่อนดำเนินการเปิดสถานี หากสถานีวิเทศชนรายใดได้รับอนุญาตก็สามารถเปิดสถานีได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อเป็นการจัดสรรจำนวนการจัดตั้งและดำเนินการสถานีวิเทศชนและจำกัดการใช้คลื่นความถี่ไม่ให้มีมากเกินไป

4.3.4 แนวคิดในการจัดตั้งวิเทศชนที่แตกต่างไปตามวัตถุประสงค์

แนวคิดในการจัดตั้งวิเทศชน อาจมีแตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ได้ เช่น วิเทศชนแท้จริง วิเทศชนพุทธศาสนา วิเทศการศึกษา เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงภารกิจหรือวัตถุประสงค์ของการประกอบกิจการ และเป็นไปตามสัดส่วนการจัดสรรคลื่นความถี่ที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่า ด้วยองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม โดยผู้รับใบอนุญาตต้องชำระค่าธรรมเนียมการใช้คลื่นความถี่และการประกอบกิจการกระจายเสียง และกิจการโทรทัศน์แต่ละประเภทของใบอนุญาตเป็นรายปีตามอัตราที่คณะกรรมการกำหนด และเสียภาษี ค่าสัมปทาน และอื่นๆที่ทางรัฐจะเก็บเพื่อที่จะไว้ใช้ประโยชน์

4.4 แนวทางการทำงานของวิद्यุชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

4.4.1 การส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมกับวิद्यุชุมชน

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน อาสาสมัครจากโรงเรียนและหมู่บ้าน ด้วยวิद्यุชุมชนแตกต่างจากวิद्यุประเภทอื่น ๆ ทุกประเภทและทุกขนาดที่มีอยู่ในสังคมไทย เนื่องจากผู้ฟังวิทยุ นั้นได้กลายมาเป็นผู้ผลิตรายการ ดำเนินรายการ และกำกับรายการ อีกทั้งยังเป็นผู้จัดการสถานีและผู้ประเมินผลสถานี ตลอดจนเป็นเจ้าของสถานีด้วยตนเอง ด้วยเหตุที่วิद्यุชุมชนเป็นวิद्यุที่เกิดจากสปีริตของการอาสาเข้ามาของทุกคน การดำรงอยู่ของสถานีวิद्यุชุมชนจึงต้องได้รับการโอบอุ้มจากชุมชนที่แวดล้อมและก่อเกิดวิทยุ นั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการผลิตรายการ ก็จะมีอาสาสมัครเข้ามาช่วยในการผลิต โดยไม่ได้รับค่าตอบแทน หรือจะเป็นการบริหารสถานีก็เช่นกัน การลงทุนในเรื่องห้องส่งและวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ก็เกิดจากทุนของชุมชน และเงินบริจาคของชุมชน ไปจนถึงงบประมาณรายจ่ายในการดำเนินการก็มาจากชุมชนเช่นเดียวกัน ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ว วิद्यุชุมชนในหลายประเทศสามารถพึ่งตนเองได้จากเงินค่าสมาชิกรายเดือน ไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 – 60 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด และส่วนที่เหลือได้จากการรับบริจาค โฆษณารายย่อย หรืออรรถรงค์ในรูปแบบต่างๆ (อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์, 2551: ออนไลน์) ทั้งนี้วิद्यุชุมชนอาจใช้รูปแบบการบริหารการเงินในรูปแบบเงินกองทุนที่ได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เอกชน คนในชุมชน เป็นต้น

นอกจากนี้ ควรส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการดำเนินรายการของสถานี เพื่อจะได้นำเรื่องราวมาพูดคุยในลักษณะหมุนเวียน แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารแบบสองทางในการแลกเปลี่ยนเรื่องราว ความรู้ ทักษะศรัทธาระหว่างผู้จัดรายการกับผู้ฟังได้ ในทางตรงกันข้าม ควรเปิดโอกาสให้ผู้ฟังสามารถเสนอแนะ ตักเตือนหรือว่ากล่าว เพื่อให้สถานีวิद्यุปรับปรุงพัฒนาคุณภาพและการดำเนินกิจการวิद्यุชุมชนให้ดียิ่งขึ้น

4.4.2 การสนับสนุนจัดตั้งชมรมเครือข่ายวิद्यุชุมชน

การจัดตั้งเครือข่ายเป็นการเชื่อมโยงบุคคลให้เข้ามามีส่วนร่วมในการภารกิจร่วมกัน โดยใช้การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการเชื่อมโยงถึงกัน เพื่อเป็นการประสานงาน แลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นระหว่างกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและให้การสนับสนุน ดังนั้นจึงควรจัดตั้งชมรมเครือข่ายวิद्यุชุมชนที่ได้รับการรับรองอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อกำหนดแนวทางการปฏิบัติโดยพร้อมเพรียงกัน สนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานและกิจกรรมของชมรม พร้อมทั้งสนับสนุนให้แต่ละชมรมมีกลไกในการสื่อสารร่วมกัน มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเป็นการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชน ตลอดจนการสร้างโอกาสให้กับประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปพิชญา (2551) เรื่องการสื่อสารเพื่อสร้างความสามัคคีของชุมชนผ่านการทำงานบนเครือข่าย การสื่อสารและสื่อพิธีกรรมบุญจุลจลิน พบว่า บทบาทหน้าที่ของเครือข่ายการสื่อสารว่า เครือข่ายการ

สื่อสารมีหน้าที่ในการสานสัมพันธ์ของชุมชน สร้างความสามัคคี ความภาคภูมิใจของคนในชุมชน และยังมีหน้าที่ในการแก้ปัญหาชุมชน ลดความขัดแย้ง อีกทั้งยังทำหน้าที่ในการสร้างการมีส่วนร่วมอีกด้วย

4.4.3 การส่งเสริมรายการที่มีสาระและคุณภาพ

สถานีวิทยุชุมชนที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ของวิทยุชุมชนที่แท้จริง ควรส่งเสริมการพัฒนาชุมชนและการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการดำเนินกิจการวิทยุกระจายเสียง โดยเปรียบวิทยุชุมชนเสมือนห้องเรียนทางสังคม ที่คนในชุมชนมีโอกาสนำเสนอ การพูด ฝึกการเป็นผู้นำ กล่าวคิดกล้าทำในห้องเรียนทางสังคมด้วยวิทยุชุมชน ดังนั้น เนื้อหาของรายการจึงควรเป็นการให้ความรู้ แง่คิด และสาระที่เป็นประโยชน์แก่คนในชุมชน เสนอรายการที่เป็นข่าวสารหรือสาระที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ ได้แก่ รายการข่าวสาร รายการส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รายการส่งเสริมการศึกษา จริยธรรม ศิลปะ วัฒนธรรม การให้ความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนบทบาทในการสะท้อนปัญหาของชุมชน การร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชน การมีส่วนร่วมกับชุมชนเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งต้องมีความร่วมสมัยด้วย

4.4.4 การให้ความรู้และพัฒนาคุณภาพนักจัดรายการและเจ้าหน้าที่วิทยุชุมชน

หน่วยงานของรัฐบาลควรส่งเสริมการอบรม สัมมนาให้กับผู้จัดรายการและเจ้าหน้าที่วิทยุชุมชนเพื่อยกระดับมาตรฐานและคุณภาพ ทั้งนี้ควรเน้นให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง โดยการพัฒนาความรู้ การฝึกอบรม การพัฒนาทักษะ การใช้ภาษาที่ถูกต้อง การเลือกเนื้อหาที่เหมาะสม เทคนิคในการสื่อสาร พัฒนาความสามารถในการดำเนินรายการ และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ในการดำเนินงานวิทยุชุมชน ทั้งนี้กรมประชาสัมพันธ์ควรเป็นหน่วยงานหลักในการจัดอบรมให้ความรู้แก่นักวิทยุชุมชนและพัฒนาคุณภาพในการดำเนินรายการวิทยุชุมชน นอกจากนี้อาจร่วมมือกับภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ องค์กรต่างๆ รวมทั้งสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารมวลชน นอกจากนี้ รัฐควรผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ แจกจ่ายให้กับวิทยุชุมชนทั่วประเทศ เพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินงานวิทยุชุมชน ให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน และถูกต้องตามกฎหมาย

อนึ่ง เนื่องจากบุคลากรที่จะเข้ามาทำงานให้กับวิทยุชุมชนนั้นโดยมากจะเป็นผู้ที่มิจิตอาสามากกว่าเป็นมืออาชีพ ดังนั้นจึงควรมีการกำหนดเกณฑ์ของผู้ที่เข้ามาทำงาน โดย อัดตัน (Atton. 2002) ได้เสนอคุณสมบัติของอาสาสมัครที่จะเข้ามาทำงานของชุมชนไว้ ดังนี้ 1) มีจิตสาธารณะ 2) มีเวลาว่างพอสมควร เนื่องจากวิทยุเป็นงานประจำ ดังนั้นต้องทำทุกวัน 3) มีวิจรรย์ญาณที่ดี 4) เข้าใจหลักเรื่องการสื่อสารในที่สาธารณะ แต่อย่างไรก็ดีเมื่อได้อาสาสมัครตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้ว จำเป็นจะต้องมีกระบวนการพัฒนาศักยภาพ ความสามารถของบุคลากรดังกล่าวเพื่อให้เกิดทักษะ ความรู้ในการที่จะดำเนินงานวิทยุชุมชนให้เหมาะสมต่อไป